

בדרך הרמז

רמזי תורה מלוקטים ומעובדים

על 'ארבע פרשיות'

שקלים, זכור, פרה, החודש

בשבח והודייה להשי"ת מוגש בזה תדפיס-דוגמא על 'ארבע הפרשיות' - פרשת 'שקלים', פרשת 'זכור', פרשת 'פרה' ופרשת 'החודש' - מתוך הספר 'בדרך הרמז' שעתיד לצאת לאור בעז"ה.

ענינו של הספר הוא להגיש בדרך קצרה ובהירה רעיונות מתוך חלק ה'רמז' שבתורה, שבטבע העולם כי הם מתקבלים בחביבות מיוחדת, והתועלת בהם למלמדים, מגידי שיעורים, דרשנים וכו' מפורסמת.

הרמזים נלקטו מכמה וכמה ספרים, ויש לציין במיוחד את סדרת הספרים 'לקוטי לוי יצחק' של הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל, שבקרוב יציין העולם היהודי מלאות 75 שנה להסתלקותו (כ"ף מנחם-אב תש"ד), ובתורתו מוצאים אנו הפלאה מיוחדת בלימוד זה 'בדרך הרמז' [התקוה היא שהספר השלם יצא לאור לקראת יום ההילולא ה-75 - כ"ף מנחם-אב תשע"ט, הבא עלינו לטובה ולברכה].

ובימים אלו של גאולת פורים וגאולת פסח, יהי רצון שנזכה תיכף ומיד ממש ל'מיסמך גאולה לגאולה' - הגאולה האמיתית והשלימה, לא רק 'בדרך הרמז' אלא כפשוטו ממש, ותיכף ומיד ממש.

רמזים לפרשת שקלים

א. מה מיוחד במספר 'עשרים'? ומה הרמז במלה 'שקל'?

ב. הגימטריא (המינימלית) של 'בני ישראל'?

ב'פרשת שקלים' באה המצוה על נתינת 'מחצית השקל': "זה יתנו, כל העובר על הפקודים, מחצית השקל בשקל הקודש .. מבין עשרים שנה ומעלה - יתן תרומת ה'. העשיר לא ירבה, והדל לא ימעיט ממחצית השקל, לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם".

מטרת נתינת 'מחצית השקל' היא "לכפר על נפשותיכם". ואכן, רמז ידוע הוא (כמו שמביא 'בעל הטורים') שהמלה 'שקל' שווה בערכה למלה 'נפש' (=430), ללמדנו את חסד ה' שנתן את האפשרות לתת 'שקל' והוא מכפר על הנפש.

ומדוע רק "מבין עשרים שנה ומעלה"? - זאת משום שבבית דין של מעלה מענישים אדם על חטאיו רק החל מגיל עשרים (בשונה מבית דין של מטה שמתחילים להעניש בגיל 13). ואכן, ערכם המספרי של

המלים "מבן עשרים שנה ומעלה" - שווה למלים "מבן עשרים לעונשים" (=1218), כי זהו הזמן שבו מתחילים לדון את האדם בשמים.

רבי יהודה החסיד¹ מוסיף עוד: כאשר נכתוב את אותיות המלה 'שקל' בצורה מלאה, כלומר: שי"ן קו"ף למ"ד - נקבל את הגימטריא של המלה "עשרים" (=620).

עוד רמז מביא 'בעל הטורים' בענין ערכה המספרי של המלה 'עשרים' - שזו גם הגימטריא של המלים: עשיר ודל (=620). ואכן, באותה נתינה שנצטוו בה מגיל עשרים היה דבר יחודי, שבו הושוו העשיר והדל בסכום אחד, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט".

ב

כמה אנשים בגיל זה ("מבן עשרים שנה ומעלה") היו אז, בדורו של משה רבינו, שאכן השתתפו ונתנו 'מחצית השקל'? על כך נקרא בפרשת פקודי², שהשתתפו בנתינה 603 אלף 'עגולים' ועוד 550 בודדים.

מספר זה של 603 אלף - אומר רבי יהודה החסיד³ - הוא המספר הבסיסי שעליו עומד עם ישראל, ואין מצב שבו ימנה עם ישראל פחות מכך. והרמז לכך הוא במלים שבפתיחת 'פרשת שקלים': "כי תשא את ראש בני ישראל"; המלים "בני ישראל" שווים בערך למספר 603.

['בעל הטורים' מוצא עוד רמז לכך: ראשי התיבות של המלים ת'שא א'ת ר'אש ב'ני - שווים בסך הכל 603].

כמובן שזה מספר מינימלי בלבד, ובחסדי ה' עם ישראל מונה הרבה יותר מכך ובעז"ה יגדל עוד ועוד...

---

1. ספר גימטריאות על התורה עמ' תקיב.

2. לח, כו.

3. ספר גימטריאות על התורה, עמ' תקיג.

רמזים לפרשת זכור

א. המשותף בין 'פרשת זכור' והפרשה המקבילה, מגילת אסתר, ומזמור קלו בתהלים / ב. "ויזנב בך כל הנחשלים אחריך" - מי היו? / ג. על 'אגג' מלך עמלק, ומי נלחם כנגדו וכנגד זרעו / ד. 'ראשית גוים עמלק' - ואחריתו עדי אובד: רמז מפתיע

מפליא הדבר לראות עד כמה דקדקו החכמים הקדמונים בדברי התורה, בכל מלה ובכל אות, ועד כדי ספירה מדויקת. כך מוצאים אנו בדברי רבי אלעזר מגרמיזא, בעל ה'רוקח' הנודע בקדושתו וחסידותו, רעיון מיוחד במינו⁴:

שתי 'פרשיות' מקדישה התורה לאויב הנצחי של עם ישראל - עמלק. 'פרשייה' אחת היא בסוף פרשת כי תצא - 'זכור את אשר עשה לך עמלק' (והיא 'פרשת זכור' הנקראת בשבת שלפני פורים), ו'פרשייה' נוספת היתה לנו בסוף פרשת בשלח - 'ויבוא עמלק' (והיא הנקראת ביום פורים עצמו). כשנמנה את המלים שבשתי ה'פרשיות' נראה שביחד יש בהן 166 מלים (בפרשיית 'זכור' יש 47, ובפרשיית 'ויבוא עמלק' יש 119 - בסך הכל 166).

עכשיו נמשיך הלאה ל'מגילת אסתר', שמוקדשת גם היא למלחמת עמלק - הרי המן הרשע, הדמות המרכזית שהמגילה באה לספר על כשלונו, היה מזרע עמלק. ה'מגילה' היא ארוכה ויש בה הרבה יותר מ-166 מלים, אבל כשנספור את הפסוקים שבמגילת אסתר נמצא בדיוק... 166 פסוקים!

---

4. בפירושו למגילת אסתר. הובא ב'מנות הלוי' אסתר ג, ח.

מספר זהה נמצא גם במזמור ידוע בתהלים, מזמור קלו, הנקרא 'הלל הגדול' ובו אנו מודים לקב"ה על הרבה נסים ונפלאות שעשה עמנו. כל פסוק במזמור זה מסתיים במלים "כי לעולם חסדו", ובסיום המזמור יש רמז מפורש להמן העמלקי - "ויפרקנו מצרינו כי לעולם חסדו"⁵, רמז להמן שנקרא (במגילת אסתר) בשם 'איש צר ואויב'. ובכן, גם במזמור זה קיימים כמובן... 166 מלים.

ועדיין לא סיימנו: החג שמציין את ההתגברות על עמלק הוא חג הפורים, המתאפיין בשמחה ועליזות יתירה. בתהלים⁶ יש

פסוק המתאים היטב לאוירת החג - "יעלזו חסידים בכבוד", ובכן: המלים "חסידים בכבוד" הם גם כן בגימטריא... 166!

ב

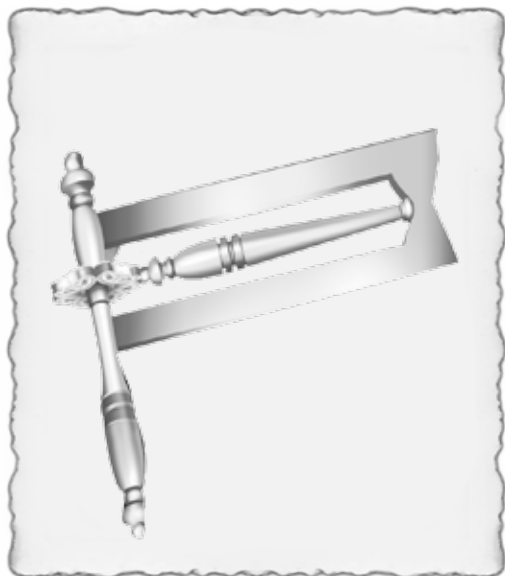
מה באמת עשה עמלק? - על כך נאמר ב'פרשת זכור': "אשר קרך בדרך, ויזנב בך כל הנחשלים אחריך". חז"ל מפרשים⁷, שעמלק לא הצליח לפגוע ברוב עם ישראל שהיה מוקף בעננים שהגינו עליו, אלא רק באותם 'שוליים' שנפלטו מתוך העננים

5. קלו, כד.

6. קמט, ה.

7. ספרי ורש"י על הפסוק.

מפאת חולשתם ושפלותם
הרוחנית - והם 'הנחשלים'
(אותיות 'הנחלשים') שעמלק
פגע בהם.

התורה לא נוקבת בשמותיהם
של 'הנחשלים', אולם יש
מקורות⁸ שבהם נמסר כי מדובר
בבני שבט דן, שהיו עובדים
עבודה-זרה ולכן נפלטו מתוך
העננים. רבי יהודה החסיד⁹
מטעים זיהוי זה בדרך מספרית:
"כל הנחשלים אחריך" בגימטריא
732, כמו המלים "זה היה
שבטו של דן" (=733. כרגיל לא
מתחשבים בהפרש זעיר של
אחד).

ג

בהפטרה של 'פרשת זכור' אנו קוראים על הציווי שנצטווה שאול המלך להכות
את זרע עמלק, שבאותו זמן שלט עליהם המלך אגג, שנתפס על ידי שאול והומת על
ידי שמואל.

אגג מלך עמלק - שחי מאות שנים לאחר ימי משה רבינו - מוזכר כבר בתורה,
בנבואת בלעם (שבפרשת בלק¹⁰), שם הוא צופה עתידות ומדבר על ההצלחה הצפויה
לעם ישראל: "יזל מים מדליו, וזרעו במים רבים, וירום מאגג מלכו, ותנשא מלכותו".

8. מדרש תנחומא כאן. רש"י יחזקאל טז, טו. ועוד.

9. ספר גימטריאות על התורה, עמ' תצד.

10. כד, ז.

למה הכוונה בתיאור של המים הנוזלים? ב'תרגום אונקלוס' ובפירוש רש"י מוסבר שהמים הם סמל של המלך, והכוונה היא: יגדל המלך אשר יימשח בעם ישראל, ויצליח ויתקדם כמו זרע הנזרע ליד המים וגודל יפה בזכות שפע הרטיבות.

[המפרשים מוסיפים, שהקשר בין המלך והמים מתבטא בהלכה הקובעת שמשחת המלך לתפקידו צריכה להיות ליד מעיין מים¹¹, כסמל לתקוה שמלכותו של המלך תמשיך ותזרום כמו מעיין הנובע ואינו נפסק. 'בעל הטורים' מטעים פירוש זה בגימטריא 'שקופה' וברורה: 'מלך' שווה כמו 'מים' (90=), והמלים 'יזל מים' שווים בערכם המספרי למלים 'יגדל מלך' (137=)].

ובכן, כוונת הנבואה היא לשאול, שהיה הראשון בעם ישראל שהוכתר ל'מלך' רשמי, והוא זה שיצא למלחמה כנגד אגג מלך עמלק. רמז מעניין להקבלה שבין שני המלכים מוצאים אנו בספר 'מגלה עמוקות'¹²: 'שאול' בגימטריא 'אגג מלך עמלק' (337=).

רבי יהודה החסיד¹³ מוצא רמז לשמו של אגג גם בהמשך דברי בלעם, שם מסופר כי בלעם ראה את עמלק ואמר¹⁴: "ראשית גוים עמלק - ואחריתו עדי אבד". השלב הראשון באבדונו של עמלק התרחש אז, בימי שאול שנלחם כנגד אגג, ולכן המלה "אבד" שווה בדיוק כמו השם "אגג" (7=).

אך אז עדיין לא הושלמה המשימה. שלב נוסף התרחש בימי נס פורים, אז התגברו צאצאיו של שאול - אסתר המלכה ומרדכי היהודי - על המן הרשע שהיה "אגגי", מזרעו של אגג העמלקי. גם שלב זה נרמז באותו פסוק שציטטנו: המלים "ואחריתו עדי אבד" הם בגימטריא 722, כמו המלים "בימי אסתר" (723=). כלל ידוע הוא כי לא מתחשבים בהפרש של אחד).

11. הוריות יב, א. רש"י מלכים א, לג. ועוד.

12. פרשת מקץ. וכך כותב המקובל הגדול הרמ"ע מפאנו במאמר 'מעייני גנים' חלק א' בלקוטים.

13. ספר גימטריאות על התורה, עמ' תרטו.

14. כד, כ.

ונחזור לתחילת הפסוק שהזכרנו - "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד". למה נחשב עמלק "ראשית גוים"?

רש"י מסביר שהכוונה היא לכך שהוא ה"גוי" הראשון שהעיז להתחיל עם בני ישראל (לאחר שיצאו ממצרים ונעשו לעם עצמאי). ו'בעל הטורים' מוצא לכך רמז מספרי: "ראשית גוים" בגימטריא 'שנלחם בישראל'.

בספרים קדומים, המיוחסים עוד לבעלי התוספות¹⁵, מוצאים אנו רעיון מקורי:

השם 'עמלק' הוא נוטריקון של ארבעה דורות של צדיקים: עמרם משה לוי קהת (קהת הוא בנו של לוי, ובנו הוא עמרם אבי משה). זו הסיבה לכך שעמלק יצא להילחם בישראל, משום "ששמו הטעהו. אמר: אלו הצדיקים נכללים בשמי, ודאי אנצח!"

אך הוא ראה רק את הראשי תיבות ("ראשית גוים עמלק"), ולא שם לב לסופי התיבות ("ואחריתו עדי אבד") המנבאים לו מפלה. כשנקח את האותיות הסופיות של ארבעת הצדיקים שהזכרנו - עמרם משה לוי קהת - נקבל את המלה 'מיתה', כלומר: סופו של עמלק, המנופף בשמם, לאבדון.

(בענין זה כדאי לעיין גם ברשימותיו של הרבי מליובאוויטש¹⁶, שם יש הסבר ארוך ועמוק על הקשר שבין 'עמלק' לארבעת הצדיקים הללו דוקא).

---

15. ראה בפירוש רבי חיים פלטיאל. ועוד.

16. חוברת קי.

רמזים לפרשת פרה

א. הפרה הרחוקה / ב. שלמה המלך ביקש להיות
כמושה, אך נענה 'ישר' / ג. כפרה על עוון העגל

'פרשת פרה' היא החלק הראשון של פרשת 'חוקת' שבספר במדבר, הנקראת 'חוקת' על שם תחילתה במלים "זאת חוקת התורה". מסביר רש"י, שהמצוה של פרה אדומה - היא ה"חוקה" של התורה, בה"א הידיעה.

המלה "חוקה" מדגישה את היות המצוה גזירה של הקב"ה, שאי אפשר להבינה בשכל האנושי, ויש לקיימה מתוך התבטלות והכרה בסמכותו של מחוקק החוקה - ככה זה וזהו. ואמנם יש בתורה עוד מצוות הנקראים "חוקים" בהיותם קשים לתפיסה - כמו לדוגמא: האיסור לערבב בשר וחלב - אבל המצוה של פרה אדומה עולה על כולן ב'חוקיותה', ולכן נאמר דוקא עליה: "זאת חוקת התורה".

בהקשר זה מצטט המדרש¹⁷ את דברי שלמה המלך בספר קהלת¹⁸: "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". שלמה, החכם מכל אדם, הצליח להבין את כל המצוות, אך כשהגיע למצוה זו נתקל במבוי סתום והתבטא: "אמרתי אחכמה - והיא רחוקה ממני". ומעניין - אומר רבי יהודה החסיד¹⁹: המלים "והיא רחוקה" שווים 341, בדיוק כמו המלים "פרה אדומה" (=341).

17. מדרש תנחומא (באבער) פרשתנו טו.

18. ז, כג.

19. ספר גימטריאות על התורה, עמ' תרא.

ב

מי כן הצליח לעמוד על
סודה של הפרה האדומה?
היה זה משה רבינו בלבד.
בענין הבדל זה שבין משה
לשלמה, מצטט החיד"א²⁰
(בשם 'רבני אשכנז')
פסוק נוסף בספר קהלת²¹
שבו נאמר: "ביקש קהלת
למצוא דברי חפץ -
וכתוב יושר דברי אמת".
חז"ל מפרשים²² שבחלק
הראשון של הפסוק
מתואר רצונו של קהלת
(הוא שלמה) "למצוא
דברי חפץ", להגיע
למדרגתו של משה רבינו; ובחלק השני באה התשובה לו מן השמים: לא תצליח, כי
"כתוב יושר דברי אמת".

מה הקשר בין המלים "כתוב יושר דברי אמת" - להבדל זה שבין משה לשלמה?
הבה ונראה דבר יפה:

שלמה התאמץ במיוחד כדי להבין את טעמה של פרה אדומה, משום שראה את
שמו רמוז בפרשה זו. נאמר בפרשה²³: "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת" - ראשי
התיבות של המלים הללו יוצר את השם 'שלמה'. לכן חפץ היה שלמה לעמוד על
טעמה של מצוה זו במיוחד.

20. 'פני דוד' פרשת חוקת אות יב.

21. יב, י.

22. ראש השנה כא, ב.

23. יט, יז.

על כך באה התשובה מן השמים: "כתוב יושר דברי אמת" - עליך לקרוא את הנוטריקון ב"יושר", ולא לשנות את סדר האותיות. ואכן, כשנקרא את אותו נוטריקון לפי סדר האותיות שבתורה, בצורה ישרה ("לטמא מעפר שריפת החטאת"), נראה שהוא יוצר את המלה 'למשה'. וזהו הרמז האמיתי שבמלים אלו - למשה רבינו שהוא היחיד שזכה לעמוד על סודה של מצוה זו.

אחד הדברים שכן התגלו לנו בענין פרה אדומה, הוא שהיא באה ככפרה על חטא העגל. רש"י כותב²⁴: "משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך - אמרו: תבוא אמו ותקנת. כך תבוא פרה ותכפר על העגל".

'בעל הטורים' מטעים קשר זה בגימטריא: 'פרה אדמה' שווה 335, כמו המלים 'על עון העגל' (ליתר דיוק, המלים האחרונות שווים 334 אך הכלל הוא שלא מתחשבים בהפרש של אחד).

ענין זה של 'כפרה' מחבר את הפרה האדומה עם הנושא הבא בפרשת 'חוקת' - מותה של מרים הנביאה. רש"י מפרש²⁵, שהסמיכות של מות מרים לפרשת פרה אדומה באה ללמדנו: "כמו שפרה אדומה מכפרת - אף מיתת צדיקים מכפרת".

ומעניין: התורה מדגישה ביחס למותה של מרים את המלה 'שם' - "ותמת שם מרים ותקבר שם"²⁶; ואכן, המלה 'שם' שווה בערכה למלה 'מִכְפֵּר' (=340), רמז לכפרה שבאה בזכות מיתתה של מרים.

יהי רצון שנזכה לכפרה ולטהרה שלימה, בגאולה הקרובה.

---

24. בסוף הענין של פרה אדומה - יט, כב.

25. כ, א.

26. כ, א.

רמזים לפרשת החודש

ב. המושג 'חדש' והמספר שלושים / ב. א' ניסן - 'ראש השנה' משולש
/ ג. חיבור ה'אזוב' עם ה'סף' מביא את המלה 'יוסף' / ד. ה'סף' בשילה
וה'משקוף' בירושלים / ה. על אותיות המלה 'מצה' ועל ערכה המספרי

'פרשת החודש' מתחילה בפסוק שהתעטר בשפע עצום של דרשות ופירושים. הכוונה היא למה שאמר הקב"ה למשה ואהרן: "החדש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה". לפי דברי חז"ל²⁷, במלים אלו מתחילה התורה ה'אמיתית' - זו המצוה הראשונה שבה נצטוו עם ישראל כעם שלם.

נביא כאן חלק מתוך הרמזים שנאמרו על פסוק זה:

ראשית, פסוק זה מלמדנו שהלוח היהודי נקבע לפי חודשים. כולם יודעים כי חודש רגיל הוא 30 יום,

וה'פענח רזא' - פירוש קדמון על התורה - לומד זאת מתוך המלה "חדש" (הכתובה בכתיב חסר): כשנפתח את המלה "חדש" - נכתוב כך: ח"ת ד"לת ש"ין - ונחבר ביחד את האותיות הנעלמות, כלומר: אותן אותיות 'פנימיות' שאינן מורגשות בדיבור, נקבל

---

27. ראה בפירוש רש"י בתחילת פרשת בראשית, ובמפרשים שם.

את המלה הארמית "תלתין", שפירושה: שלושים (כידוע, אחד ההבדלים הבולטים בין ארמית לעברית הוא החלפת האות ש' שבמקור העברי לאות ת' בתרגום הארמי).

המדרש אומר בענין זה²⁸, כי המלים "החדש הזה - לכם" מלמדות שמהלך ההיסטוריה של עם ישראל דומה למהלכו של חודש: 15 דורות היו בכיוון של התקדמות ועליה, כשם שהירח מתמלא וגודל במשך 15 הימים הראשונים של החודש. ואכן, מאברהם ועד שלמה המלך יש 15 דורות, ובימי שלמה הגיע עם ישראל לשיא שלימותו בכל המובנים - כשם שהירח מלא ומושלם באמצע החודש. לאחר מכן חלה נסיגה וירידה, כשם שהירח הולך ומתחסר בחצי השני של החודש, שהגיעה לשיאה בדור ה-30, דורו של צדקיהו המלך²⁹ שאז נחרב בית המקדש ועם ישראל יצא לגלות.

ב

מהפסוק הזה לומדים גם מהו החודש הראשון: חודש ניסן, שבו יצאנו ממצרים. ונכון שאת 'ראש השנה' המרכזי אנו מציינים בתשרי, אבל א' ניסן נחשב גם הוא 'ראש השנה' לשלושה דברים (כך אומרת המשנה בתחילת מסכת 'ראש השנה'): לחדשים - את החדשים אנו סופרים מחודש ניסן: ניסן הוא החודש הראשון, אייר החודש השני, ועד לאדר שנחשב החודש ה-12; לרגלים - פסח (שבחודש ניסן) נחשב החג הראשון, ושבעות וסוכות באים אחריו (ולא הפוך); ולמלכים - את שנות המלכים סופרים לפי חודש ניסן. (לדוגמא: אם המלך התמנה בפורים, בא' ניסן הוא כבר מתחיל את השנה השניה למלכותו).

'בעל הטורים' אומר שהיותו של חודש ניסן 'ראש' לשלושת הדברים הללו - רמוזה בכך שבפסוק זה מוזכרת המלה "חדש" שלושה פעמים: "החדש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה". הוא מוסיף עוד, שהמלה "חדש" היא בגימטריא "לרגלים", והמלה "לכם" היא הרי אותיות "מלך" - כך שבמלים "החדש הזה לכם" יש רמז להיותו של חודש ניסן ראש לרגלים ולמלכים (העובדה שחודש ניסן הוא ראש לחדשים מפורשת בפסוק - "ראשון הוא לכם לחדשי השנה" - ואינה צריכה רמזים...).

28. שמות רבה פט"ו, כו.

29. בצורת החישוב המדויקת של הדורות יש כמה אפשרויות, ולא כאן המקום.

ובפסוק זה נרמזת גם הגאולה העתידה. המלים "החדש הזה לכם" הם בגימטריא 424, וזו גם הגימטריא של המלים "משיח בן דוד".

בספרי המקובלים³⁰ מוצאים אנו בנושא זה חידוש, והוא שקיים שם קדוש הנקרא "כדת" (=424), שיש לו כח וסגולה מיוחדת להציל מן המזיקים, ושם זה עתיד להיות "חקוק על מצחו של משיח בן דוד". המקובלים מסבירים, כי זו הכוונה העמוקה במה שאנו מבקשים ב'סליחות': "עשה למען דתך" (המלה "דתך" מורכבת מאותן האותיות של המלה "כדת") - על בוא "משיח בן דוד" שעל מצחו יהיה כתוב שם זה, במהרה בימינו.

עיקרה של 'פרשת החודש' הוא 'ההוראות האחרונות' שניתנו לעם ישראל לקראת היציאה המיוחדת מארץ מצרים.

מי שהתחיל את הגלות במצרים הוא יוסף, שבגללו התגלגלו כל בני משפחתו לארץ זו. על ידי יוסף ירדו למצרים - וגם לאחר פטירתו נשאר ארונו שם, ביחד עם אחיו; כשיצאו ממצרים לקח משה עמו את ארון יוסף והוא ליווה את עם ישראל לאורך כל הדרך עד שהגיעו לארץ המובטחת.

ב'פרשת החודש' לא נמצא במפורש את שמו של יוסף, אבל הקשר של הגאולה עם יוסף - מבואר בכתבי ה'צמח צדק'³¹ - נרמז בפעולה שבני ישראל נצטוו לעשות אז: "ולקחתם אגודת אזוב, וטבלתם בדם אשר בסף"³². ערכה המספרי של המלה "אזוב" הוא 16, כמו שתי האותיות הראשונות במלה יוסף - יו; את האזוב יש להטביל בדם שנמצא בתוך - סף, וכך מחברת הפעולה את יו עם סף ונוצרת המלה "יוסף".

30. 'לקוט ראובני' ו'פני דוד' על הפסוק; 'קהלת יעקב' ערך 'כדת'.

31. 'אור התורה' על פרשתנו. - ראה בספר הערכים חב"ד ערך 'אזוב' ע' קג, ובמצויין שם.

32. יב, כב.

[הקשר של צמח האזוב עם יוסף רמוז גם בכך שאזוב הוא נוטריקון של המלים המוכרות (מתוך הסידור, ומקורם בנביא ישעיהו³³): ו'אני ז'את ב'ריתי א'ותם³⁴ - זאת בהתאם לכך שיוסף מזוהה במיוחד עם ענין הברית, עד כדי כך שהוא הכריח את אנשי מצרים לעבור ברית מילה³⁵].

ד

מה באמת פירוש המלה "בסף"? לפי פירוש אחד הכוונה היא האיסקופה - מפתח הפתח. ב'מכילתא' מצוטטים דברי רבי ישמעאל, שהיו לבני ישראל אז ארבעה 'מזבחות' בכל בית: את דם הכבש כולו היו צריכים לשים "בסף", כלומר: בתוך חור קטן שהיה באיסקופת הבית; ומשם (באמצעות צמח האזוב) לקחו ונתנו על המשקוף שמלמעלה ועל שתי מזוזות הפתח שמשני הצדדים. לסיכום היו כאן ארבעה מקומות המיועדים לדם הפסח: המשקוף העליון, האיסקופה שלמטה, ו-2 המזוזות.

ובכן, על ה"סף" הסברנו כבר שהוא מקביל ליוסף - ועל המשקוף ו-2 המזוזות יש לנו את דברי חז"ל³⁶ שהם מקבילים לאברהם, יצחק ויעקב (אברהם הוא הגבוה מכולם, כמו המשקוף; יצחק ויעקב הם כנגד 2 המזוזות; ויוסף, הצעיר מכולם, מתחבר עם ה"סף" שלמטה³⁷).

בספר "פנים יפות" מוסיף, ש"ארבעה מזבחות" אלו שהיו לאבותינו במצרים - היו בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים", מקבילים לארבעת המזבחות שעתידים בניהם להעמיד, ועליהם יזו את דם הקרבנות רבות בשנים:

שתי המזוזות מקבילים למזבחות שהיו בשני בתי המקדש בירושלים - הראשון והשני; ה"סף" - ששייך ליוסף, כאמור - מקביל למזבח שהקימו עם הכניסה לארץ,

33. ישע' נט, כא.

34. רמז זה מקורו בדברי הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון - ראה בספר 'ילקוט לוי יצחק על התורה' חלק ג ע' 87.

35. ראה רש"י מקץ מא, נה.

36. שמות רבה פי"ז, ג.

37. ראה לקוטי שיחות חלק כו ע' 401.

שעמד מאות שנים בעיר הקדומה שילה הנמצאת בנחלתו של שבט יוסף; והמשקוף, הגבוה מכולם, רומז למזבח שיעמוד במהרה בימינו בבית המקודש והנעלה ביותר - בית המקדש השלישי.

ה

הפרט המרכזי שב'פרשת החודש' התקף גם בזמן שבו עדיין לא זכינו לבנין בית המקדש השלישי וחנוכת המזבח, הוא איסור ה'חמץ' ומצות אכילת ה'מצה'.

מרכיביהם של החמץ ושל המצה זהים - קמח ומים, וההבדל ביניהם הוא שהעיסה של החמץ תופחת ומתנשאת, ואילו במצה נשארת העיסה בגודלה המקורי, בלי התנשאות.

הדמיון המפליא שבין החמץ והמצה, ומצד שני השוני המהותי, באים לידי ביטוי גם במלים עצמם. שתי אותיות זהות לגמרי בשני המלים - האות מ' והאות צ'. רק האות השלישית שונה - בחמץ זו האות ח' ובמצה זו האות ה', אבל גם אותיות אלו דומות זו לזו בצורתן. יש רק הבדל קטן: האות ח' סגורה מכל שלושת צדדיה, ואילו באות ה' יש פתח קטן למעלה.

מסביר זאת הרבי מליובאוויטש³⁸:

החיים מציבים סכנה בפני האדם. תחתיו פעור בור של חטא, ובקלות הוא עלול להידרדר וליפול. רעיון זה משותף גם לאות ה' וגם לאות ח' - שתיהן פרוצות למטה, לסמל את אפשרות הנפילה.

וכאן בא ההבדל הקטן שיש בו משמעות גדולה. האות ח' סגורה לגמרי, ואינה מאפשרת אלא ירידה, חוסר מוצא. לעומתה, האות ה', יש בה גם פתח למעלה - יש אפשרות לעשות תשובה ולהיחלץ³⁹.

וזהו באמת ההבדל בין חמץ למצה. החמץ התופח מסמל תחושת ישות עצמאית והתנשאות, ואילו המצה הדקה מבטאת התבטלות וענווה, ובהתאם לכך:

38. 'תורת מנחם' חלק ה עמ' 78 ואילך.

39. ראה מנחות כט, ב.

ההתנשאות מוליכה רק למטה, היא חוסמת את דרך התשובה. אדם גאה ומנופח אינו מקבל ביקורת, כל הערה כלפיו נתקלת בחומה גבוהה של גאווה - ולכן סופו ליפול וזהו, כצורת האות ח' שבמלה 'חמץ'; אולם אדם עניו מודע לחסרונותיו, מקבל ביקורת, הוא אינו מתבייש להודות בטעויותיו ובחולשותיו. לכן קל לו יותר לעשות חשבון צדק על מצבו הרוחני וקל לו יותר לתקן את דרכיו. זהו הרמז בקיומו של הפתח העליון באות ה' - שבמלה 'מצה' - סמל לסיכוי טוב לעלות ולהתקדם.

רעיון זה בנושא המצה מתחבר יפה עם גימטריא שמביא ה'צמח צדק'⁴⁰ - 'מצה' שווה 135, וזהו גם הערך של המלה 'קהל'. כי אכן, אדם שמתנשא כחמץ ימצא תמיד סיבות למה להתרחק מאחרים ולחיות לעצמו, ודוקא מי שיש בו התבטלות וענווה כמצה ימצא את הדרך כיצד להתחבר עם אחרים וליצור 'קהל' משותף.

[ועוד מוסיף ה'צמח צדק':]

המלה 'מצה' מתחילה באות מ' ומסתיימת באות ה'. שתי אותיות אלו יוצרות את המלה 'מה', ואכן בספרי הקבלה מרבים לדבר על המלה 'מה' כסמל של התבטלות מוחלטת, וכמו שאמרו משה ואהרן⁴¹: "ונחנו מה" - אנחנו כלום, אין ואפס.

ומעניין שגם האות האמצעית - האות צ' - גם היא קשורה למלה 'מה', שכן הערך של צ' הוא 90, בדיוק פעמיים המלה 'מה' ששווה 45. המלה 'מצה' איפוא כוללת 3 פעמים את המלה 'מה', דבר המלמד על ענווה והתבטלות בעוצמה רבה, ולא במקרה הלשון ב'הגדה של פסח' היא: "מצה זו שאנו אוכלים על שום מה" [...]

40. 'ספר הליקוטים - דא"ח - צמח צדק', ערך 'מצה' עמ' א'עג.

41. בשלח טז, ח.

נוסטלגיה...

הדברים דלעיל נכתבו לפני כמה שנים והתפרסמו לראשונה באתר "בית חב"ד".

לאחר כתיבת הדברים הבחינו כי בבטאון הזכור לטוב - 'שיחות לנוער' (שיצא לאור על ידי 'המרכז לענייני חינוך') הופיע טור שהוקדש לרמזי תורה, ואכן, חלק מהרמזים שנבחרו כאן - זהים למה שהופיע שם. לחביבותא דמילתא באה כאן דוגמא אחת:

תשא.

בתחילת פרשת תשא אנו מצווים על נתינת צדקה (ונתנו איש כופר נפשו), המלה ונתנו, נקראת ישר והפוך. כאן טמון הרמז שכל מה שנותנים לצדקה חוזר לאדם, כי אף פעם לא יתרושש האדם מנתינת הצדקה, להיפך הקדוש ברוך הוא הבטיח כי נתינת הצדקה תעשר את האדם, כפי שדרשו חז"ל (חכמינו זכרונם לברכה) (ה) את הפסוק "עשר תעשר" עשר בשביל שתתעשר.

*

שקל (430) הוא בגימטריא נפש, כי נתינת מחצית השקל, היתה כופר נפש לאדם.

להערות והארות:

מנחם מענדל רייצס

משעול הארבל 17 קרית גת

כתובת דוא"ל: rizs@neto.bezeqint.net

טלפון: 050-4125205

טלפקס: 08-6882799

עימוד ועיצוב גרפי: יצחק לוצקין 053.311.4874